

of diagnosis into the system of higher pedagogical education, correction and training of environmental consciousness – both individual and group. It is very important to teach future teachers to organize their own and then children's environmental behaviour through their inclusion in various situations with different subject-matter content.

Consequently, educational potential of ecological aesthetics should have the opportunity for implementation in the system of higher pedagogical education. The ecological and aesthetic approach to the integration of educational disciplines at pedagogical university is extremely fruitful. Environmental education of future teachers should have a personal dimension. Only integrative personal values may become an essential indicator of teacher's professional readiness for educational work with children and accomplish the function of higher criterion for orientation of the future teacher in the educational space.

DOI 10.51587/9798-9895-14670-2024-020-111-119

БЕРЕЗІНСЬКА Олена Володимирівна,
старший викладач кафедри іноземних мов
професійного спілкування
Міжнародного гуманітарного університету
ORCID ID: 0000-0001-8542-4600
Одеса, Україна

ФАСИЛІТАЦІЯ ТА СКРАЙБІНГ ЯК ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

Важливим професійним засобом педагогічної діяльності є спілкування. Усе починається з викладача, з його вміння організувати педагогічно доцільні стосунки з учнями як основу творчого спілкування. Найважливіші якості вчителя не обмежуються знаннями свого предмета, оскільки він, перш за все, вмілий комунікатор і фасилітатор. Комунікативна поведінка педагога, заснована на його коректності, вимогливості до себе та учнів, стимулює пізнавальний інтерес, мотивацію процесу навчання. Продуктивна комунікативна поведінка сприяє створенню ділової атмосфери в навчальному процесі, налагоджує взаємодію, ритм у роботі.

Через безпосереднє спілкування педагога та студента здійснюється найголовніше у педагогічній діяльності – вплив особистості на особистість. У зв'язку з цим фасилітаційні здібності та вміння викладача набувають

ролі професійно значимих, а його професіоналізм визначається рівнем фасилітаційної компетентності. Тож, в умовах освітніх трансформацій ключовою постаттю виступає педагог-фасилітатор як ефективний комунікатор і конкурентноздатний фахівець.

Фасилітація (від англ. *facilitation* – допомога, полегшення, сприяння) – це організація процесу колективного розв’язання проблем у групі, який керується фасилітатором (ведучим, керівником). Фасилітатор – це особа, яка допомагає групі людей ефективніше працювати разом, розуміти спільні цілі та планувати, як досягти цих цілей під час зустрічей чи дискусій. Педагог-фасилітатор – це організатор процесу колективного розв’язання проблем у мікрогрупах студентів.

Професійний процес фасилітації включав в себе тривалий період досліджень та розробок у 1950–1970 рр., перші формальні освітні програми наприкінці 1970-х років і початку 1980-х років та створення Міжнародної асоціації фасилітаторів (IAF) у 1994 році.

У червні 1947 року Тавістокський інститут почав публікувати свій журнал *Human Relations*, вважаючи, що соціологи повинні працювати разом, щоб об’єднати свої знання у спробі зрозуміти природу та складність людських проблем у міждисциплінарному контексті. У першому випуску була опублікована стаття Курта Левіна, одного із засновників галузі соціальної психології, о соціальній рівновазі та соціальних змінах¹. З початку 40-х років відмічаються значні успіхи в процесі розвитку метода «дослідження в дії», що служить сфері фасилітації і понині.

Перше видання Джона Герона в 1989 році «Посібник фасилітатора»² та стаття Джона Келтнера, в якій обговорювалась роль фасилітатора групового процесу як каталізатора даного процесу³, призвело до подальших оригінальних публікацій у цій сфері.

Наприкінці 1970-х та 1980-х років були зроблені перші кроки на шляху формалізації освіти фасилітаторів. Першу дипломну програму з фасилітації було запроваджено у 1978 році Проектом досліджень людського потенціалу (HPRP) в Університеті Суррея. Перша група провела 120 днів разом протягом двох років та включала 18 студентів із різних областей (освіта, медицина, психотерапія, соціальна та добровільна робота, а також виховання дітей).

1 Lewin, K. (1947). Frontiers in group dynamics: concept, method and reality in social science; social equilibria and social change. *Human Relations*, 1, 5. URL: <https://doi.org/10.1177/001872674700100103>

2 John Heron, *The Complete Facilitator's Handbook*. Edition 1. Published: 01 May 1999, 432 p.

3 Keller, G. (2008). *Higher education and the new society*. Baltmor, MA: Johns Hopkins University Press.

Ці ініціативи ознаменували новий етап у розвитку професійного процесу фасилітації – перехід до формалізованих систем навчання та дослідження. Кількість практиків у цій галузі почала невпинно зростати. Фасилітація перейшла з лабораторії до ширшої спільноти.

У 1990-х роках з'явилися асоціації та мережі фасилітаторів для підтримки зростаючого суспільства. У 1994 році в США була заснована Міжнародна асоціація фасилітаторів (IAF). У тому ж році Асоціація з освіти та розвитку в галузі менеджменту (AMED) відокремилася від Асоціації викладачів менеджменту в університетах Великобританії. З 1992 року діє Австралійська мережа фасилітаторів (AFN), що базується в Австралії, Новій Зеландії, Південно-Східній Азії та Тихоокеанському регіоні.

Організація ефективної діяльності та взаємодії учасників освітнього процесу передбачає необхідність ефективної комунікації, встановлення взаємозв'язків, координації спільної діяльності і якісного фасилітативного супроводу. Метою дослідження є розкриття чинників ефективного спілкування в освітньому процесі, зокрема розмежування понять «спілкування» і «комунікація»; розкриття особливості феномену фасилітації в умовах комунікативного процесу ефективного навчання, особливостей фасилітатора і його функції; виявлення сучасної тенденції динамічного навчання.

Позначимо чотири сегменти, на яких повинні зосередитися студенти: (1) знання людських культур та природного світу, (2) інтелектуальні та практичні навички, (3) особиста та соціальна відповідальність та (4) прикладне навчання. Соціальні чи приватні переваги бакалаврату полягають у навчанні студентів навичкам морального судження, критичного мислення та глобальної поінформованості, щоб підготувати їх до демократичного, цивілізованого суспільства⁴.

Фасилітація у діяльності педагога – це безпосередній супровід групового процесу, що спрямований на ефективну комунікацію, прояснення та досягнення поставлених цілей. У фасилітації освітнього процесу ключовими є організація освітнього простору, залучення та сприяння розкриттю потенціалу учасників та групи в цілому, а також їх підтримка у реалізації поставлених цілей.

Важливо, щоб фасилітатор:

– унікав безпосередньої участі в дискусії;

⁴ Hansen, A. (2011) *Communication, Media and Environment: Towards Reconnecting Research on the Production, Content and Social Implications of Environmental Communication*. International Communication Gazette, 73, 7-25. URL: <https://doi.org/10.1177/1748048510386739>

- не підміняв обговорення висловленням власної точки зору чи підказкою «правильної відповіді»;
- не був зацікавлений у конкретних підсумках роботи чи обговорення;
- не мав готового рішення;
- не представляв інтереси жодної з підгруп учасників чи окремих осіб.

Проте він/вона несе відповідальність за якісне виконання завдань і виступає радше в ролі супровідника групи в цілому, та кожного її учасника зокрема, – у їхньому особистому розвитку. Фасилітатор допомагає групі зрозуміти спільну мету, підтримує позитивну групову динаміку, полегшує процес комунікації, забезпечує якість контенту, підтримує прагнення до саморозвитку.

Навчання студентів тому, як вони можуть досліджувати тему, потребує різноманітних педагогічних компетенцій. Такі навички, як поліпшення комунікації, найкраще управління своїм часом і вирішення конфліктів можуть мати вирішальне значення в процесі навчання або творчості. Однак розуміння теорії, що лежить в основі стратегії, – це лише половина справи. Для фасилітаторів та вчителів вибір правильного стилю навчання та вивчення того, як реалізовувати програми, однаково важливі.

Однак, як у класі, так і за його межами, викладачі можуть виявити, що використання різних типів стратегій фасилітатора може оптимізувати власні методи навчання, підвищуючи ефективність їх уроків:

1. Метод «Шість капелюхів» – це психологічна рольова гра, сенс якої полягає в тому, щоб розглянути одну і ту ж проблемну ситуацію з шести незалежних одна від одної точок зору. Це дозволяє сформувати найбільш повне уявлення про предмет дискусії та на логічному й емоційному рівнях оцінити переваги і недоліки. Капелюх певного кольору передбачає включення відповідного режиму мислення, якому має слідувати здобувач чи команда в момент аргументації своєї позиції у процесі дискусійної гри:
 - Білий – фокусування уваги на інформації (аналіз відомих фактів та цифр, а також оцінка того, яких відомостей не вистачає та з яких джерел їх можна отримати).
 - Жовтий – дослідження можливих успіхів, пошук переваг та оптимістичний прогноз події/ідеї/ситуації, яка розглядається.
 - Чорний – оцінка ситуації з точки зору наявності недоліків, ризиків та загроз її розвитку.

- Червоний – увага до емоцій, відчуттів та інтуїції. Не вдаючись у подобиці та міркування, на цьому етапі висловлюються всі інтуїтивні здогадки.
 - Зелений – пошук альтернатив, генерація ідей, модифікація вже наявних напрацювань.
 - Синій – управління процесом дискусії, підбиття підсумків і обговорення користі та ефективності методу в конкретних умовах.
2. Техніка «Навчаючи – вчусь». Технологію можна використовувати після вивчення матеріалу модуля (блоку інформації). Її застосування дає змогу здобувачам взяти участь у передачі своїх знань одногрупникам і підвищує інтерес до знань.
 3. Незакінчені речення. Технологія дає можливість навчитись формулювати власні висловлювання, порівнювати їх з іншими, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті і переконливо. Кожен учасник повинен почати свій виступ за запропонованою формулою. Наприклад: «На сьогоднішньому занятті я удосконалив свої вміння/знання ...»
 4. Case method, метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу – техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Здобувачі, що навчаються, повинні досліджувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них.

Сучасне інформаційне середовище перебуває у стані цифрового та візуального зростання, коли візуальна реальність сповнена інформації, створеної за допомогою різних візуальних прийомів та технологій. Експерти заявили, що ми вступили в епоху відео, яка є наступним кроком після зображення та тексту. Таким чином, основною тенденцією стало збільшення часу, який проводиться за переглядом онлайн-відео. Офіційна статистика підтверджує цей факт. У 2019 році середній час, що проводиться за переглядом цифрового відео щодня, зріс до 100 хвилин. Це ціла година і 40 хвилин щодня, присвячених перегляду відео на платформах соціальних мереж, таких як YouTube, та відео на веб-сайтах компаній, в електронних листах та рекламі. Дані eMarketer прогнозують, що цей час зросте до 108 хвилин щодня і продовжить зростати. Широка популярність різноманітного відеоконтенту привернула увагу багатьох компаній та брендів, оскільки цей тип відеоспілкування із цільовою аудиторією вважається ефективним каналом у сучасному інтернет-

маркетингу. Таким чином, відеоконтент має безліч різновидів, включаючи відеоролики з анімацією на білій дошці та відеопрезентації.

Відеоролики з анімацією на білій дошці, також відомі як відео зі скрайбом, активно використовуються в рекламних, соціальних та освітніх цілях такими великими корпораціями, як Coca-Cola та Google. Відеоролики зі скрайбом в даний час дуже популярні через їхню оригінальну та унікальну манеру подачі. Подібно до мультфільмів, вони прості, але динамічні. За допомогою відео зі скрайбом легко пояснити складну інформацію про компанію або продукт аудиторії зрозумілим та доступним способом за кілька хвилин.

Графічний запис – скрайбінг (процес візуалізації інформації в реальному часі за допомогою базових графічних символів, шрифтів та простих рисунків, які відображають те, що ми чуємо від спікера) – це метод професійної практики, який існує з кінця 1970-х років для візуального спрощення та документування зустрічей, обговорень, заходів⁵. Графічний запис здійснюється під час зустрічі, щоб відобразити складний діалог або зміст у загальній картині.

Історично цей метод виник з організаційного розвитку та спрощення процесів, але останнім часом його також пропонують в освіті. Графічний запис корисний у багатьох відношеннях. Візуальний запис не тільки робить зустріч більш ефективною в реальному часі, тому що учасники отримують вигоду від колективного інтелекту, що зріс, через візуальну поверхню відображення (ефект графічного запису в реальному часі). Вона також створює цінність після заходу як візуальна документація, яку можна використовувати різними способами, що особливо корисно для занять з великою кількістю учасників.

Основні вимоги до скрайбінгу:

1. Наявність аудіоряду (голосу за кадром);
2. Використання тільки оптимізованих зображень відповідно до вікових особливостей аудиторії;
3. Зображення скрайбінг-презентації повинні відтворюватись «за сценарієм»;
4. Дотримання розмірів/товщини/висоти шрифтів (щоб усе вміщувалось в слайд);

5 Soroka, T. *Scribing as a modern form of visualization of educational material*. Kharkiv: Osnova, 2015, 16/18, p. 60-62. (In Ukrainian). Available at : URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/51806>

5. Використання не більше трьох кольорів на одному слайді (один для фону, другий для тексту, третій для зображення).

Комп'ютерний скрайбінг можна створити за допомогою сервісів: Moovly, Powtoon, Plotagon, Sparcol Videoscribe, Vyond (goanimate).

Powtoon – безкоштовний онлайн-додаток для створення анімованих відеопрезентацій з додатковими платними можливостями. У програмі передбачено кілька варіантів анімації тексту на слайдах: написання тексту від руки, послідовне поява літер, а також прості варіанти анімації тексту, до яких всі звикли в програмі PowerPoint. Сервіс надає велику бібліотеку анімованих зображень: моделі у векторній графіці і безліч елементів інфографіки. У бібліотеці готових шаблонів можна вибрати відповідне оформлення. Сервіс дозволяє експортувати створену мультимедійну презентацію на Youtube.

Сервіс Moovly

Переваги:

- ✓ безкоштовний тариф з необмеженим терміном використання;
- ✓ відео в 480p можна завантажувати без платної підписки;
- ✓ можна не купувати підписку, а платити за завантаження кожного відео окремо.

Недоліки:

- потребує багато системної пам'яті;
- примітивні зображення в стандартних бібліотеках;
- не можна створювати анімовані ролики;
- немає інструментів для створення графіків і діаграм (все вручну).

Сервіс Vyond

Переваги:

- ✓ численний вибір об'єктів ілюстрації;
- ✓ кілька типів відео;
- ✓ створення об'єктів в форматі GIF.

Недоліки:

- в пробній версії немає функції експорту проектів;
- довжина ролика, виконаного в пробній версії може становити не більше 30 сек.;
- висока вартість передплати.

Очевидно, скрайбінг надає певні переваги: контент стає легшим для сприйняття його студентами, прискорює комунікацію та створює стійкий

процес навчання, перетворює абстрактне в матеріальне, підвищує продуктивність засвоєння інформації.

Міжнародний гуманітарний університет розширив сферу застосування відеоскрайбінгу шляхом створення та поширення різних типів відеоскрайбінгу на різних платформах. Метою цих зусиль є поширення повної, відкритої та актуальної інформації про університет та його освітні та професійні програми з цільовою аудиторією. Також було покликано підтримати позитивний імідж університету, формування суспільної думки, інтерес до популярних професій серед абітурієнтів і суспільства в цілому.

Кейс університету доводить, що відеоскрайбери можуть бути креативною частиною маркетингової стратегії навчальних закладів для підтримки позитивного іміджу та формування громадської думки щодо популярних професій серед абітурієнтів. Майбутні дослідження повинні зосередитися на конкретних прикладах відеоскрайберів, де скрайбери є ефективними інструментами для маркетингових стратегій. Також важливо популяризувати цей інструмент в освітній сфері.

Conclusion

Педагогічна фасилітація та скрайбінг – це умови ефективного навчання або виховання й розвитку суб'єктів педагогічного процесу шляхом певного стилю спілкування та відкритої позиції педагога. Фасилітація допомагає на уроках: формувати вміння самостійно здобувати знання; працювати в команді; створювати ситуацію успіху, підтримки, довіри; толерантно ставитися до інакшості; спокійно вирішувати конфліктні ситуації; розвивати інтелектуальний та творчий потенціал кожної особистості; використовувати техніки формувального оцінювання. Скрайбінг допомагає організовувати учасників та групи в освітньому процесі. Цей методичний прийом, який на практиці дозволяє втілити зміну пріоритетів у діяльності викладача, продиктовану цілями сучасної системи освіти – не лише навчати, а створювати умови для самостійного творчого пошуку учня. Скрайбінг-технології є найдоступнішим видом залучення сучасного покоління до активного здобуття знань і формування практичних навичок. Використання технологій скрайбінгу поліпшують якість освіти в умовах тотального оточення сучасними інформаційними технологіями.